

[סגור חלון](#)

ד"ר חיים גבאי: "הספורט הלאומי שלנו הוא להעלים מסים"

גבאי, מספר 2 ברשות המסים, שובר שתיקה בראיון פרישה ל"גלובס" ■ "זו נחמה של טיפשים לומר שאלמלא ניתנה הטבת הרווחים הכלואים, לא היינו רואים מהחברות מס" ■ "נטל המס בישראל כבד מאוד, והביקורת על נטל המס במקומה"

אלה לוי-וינריב 18/10/12

"יש שלב שבו אתה אומר מיציתי. מנהל צריך לדעת לפנות את הכיסא. התפקיד שלי חלש על כל-כך הרבה תחומים, ולפי תפיסת עולמי הניהולית צריך למלא אותו תקופה מוגבלת. כל עלה סופו שהוא נושר מהעץ, ואני חושב שהגיע הזמן שלי לעשות גם דברים אחרים" - כך מסכם ד"ר חיים גבאי, סמנכ"ל בכיר שומה וביקורת ברשות המסים, 37 שנות שירות ציבורי ברשות המסים.

ד"ר גבאי פרש לפני שבועיים מתפקידו ברשות המסים, לאחר שהגיע לתפקיד מספר 2 ברשות. במרוץ האחרון לתפקיד מנהל רשות המסים, מספר 1 במערכת, הוא היה בין המועמדים להחליף את המנהל יהודה נסרדישי, אך הפסיד במרוץ עם מינויו של דורון ארבל לתפקיד מנהל הרשות, וכן לאור הסיכום עם שר האוצר כי לאחר כשנה יחליף משה אשר את ארבל בתפקיד.

- יש לפרישתך קשר לכך שהיית מספר 2 ולא היה לך סיכוי להיות מספר 1?

"אכן הגעתי למספר 2 ורציתי להיות מספר 1, אבל זה לא התאפשר לי, ומשכך הם הדברים, אני חושב שזה הזמן להשאיר את הזירה לאחרים, שהם יישאו את המקל באותו מרוץ של תפקידים שאנחנו עדים לו ברשות. ואסתפק בדברים האלה".

אני פוגשת אותו רגע לפני הפרישה, במקום ששימש לו כבית מקצועי, והרבה יותר מכך כמעט 4 עשורים - משרדי רשות המסים. גבאי נראה משוחרר ונינוח. כאילו הוסר ממנו נטל כבד, וכעת הוא יכול לרחף בקלילות. הוא מסתובב בין הקומות והמשרדים כחתן ביום חתונתו. כולם מחבקים, לוחצים ידיים, מברכים. "כיף לראות אותך ככה; החיך לא יורד לך מהפנים", אומר לו אחד מפקידי השומה שחולף לידינו.

אחד שאומר מה שהוא חושב

גבאי (58) נולד בירושלים לאב קבלן בניין ולאם עקרת-בית. בגיל 14 החל ללמוד בכפר הנוער החקלאי מקווה-ישראל בתנאי פנימייה, ובהמשך עבר הכשרה חקלאית בקיבוץ עין-צורים וביבנה. את עתידו דמיין בתחום החקלאות. בגיל 18 התגייס לחטיבת גולני, ושם כקצין צעיר נפצע בקרב על החרמון, אירוע שהיווה את תחילת השינוי בחייו.

לאחר תקופת שיקום ארוכה הוא הגיע למשרד הביטחון לצורך שילובו כעובד ציבור בתחום שבו יבחר. בעקבות הרקורד החקלאי שלו נשאל גבאי אם הוא רוצה להיות אגרונום. גבאי הצעיר השיב בשלילה. גם כשנשאל אם הוא רוצה להיות מדריך חקלאי בשטחים השיב הצעיר ב"לא!".

"אז מה אתה כן רוצה להיות?", שאל המגייס, והתשובה הפתיעה את המגייס וגם את גבאי עצמו: "אני רוצה לעבוד במס הכנסה", ענה הצעיר, והסביר: "מיום שאני מכיר את עצמי אני זוכר את אבא שלי מגיע הביתה וכועס על מס הכנסה, ממלמל לעצמו 'מס הכנסה פה, מס הכנסה שם'; לכן אני רוצה ללמוד מה זה בדיוק מס הכנסה, על מה אבא שלי כל-כך כועס".

וכך, בגיל 21, החל גבאי את עבודתו הראשונה ברשות המסים, כפקיד גבייה במשרד פקיד השומה בירושלים. ב-37 השנים האחרונות הוא מילא 11 (!) תפקידים ברשות, בהם חוקר במחלקת החקירות, מפקח, רכז חוליה, סגן פקיד שומה ירושלים ופקיד שומה ירושלים, פקיד שומה חקירות מרכז, פקיד שומה תל-אביב 2, פקיד שומה היחידה הארצית לשומה, עד שבינואר 2010 מונה לסמנכ"ל בכיר שומה וביקורת ברשות המסים, תפקיד שממנו פרש באחרונה.

אם בעבר השתדל לשמור על התבטאויות ממלכתיות-משהו, כיום גבאי משוחרר מכבלי המערכת ולא מהסס לחשוף את דעתו: "התבטאתי באופן ממלכתי עד היום, קיבלתי את כללי המשחק ברשות, ישרתי קו עם הארגון, אבל יש לי הרבה מה לומר. גם ברשות המסים וגם בשוק בחוץ, אני מוכר כאחד שאומר מה שהוא חושב. אבל את הביקורת שלי שמרתי למאמרים מקצועיים ולכנסים מקצועיים".

לא סוגרים גירעון על-ידי העלאת מס

עכשיו, לאחר הפרישה, הביקורת שלו כבר לא עטופה במעטה של מאמר מקצועי, הרצאה בכנס או בדיחה לסטודנטים, והוא יורה אותה ללא היסוס - לרבות הטענה החמורה ש"נערי האוצר" הפקיעו מידי אנשי רשות המסים את הסמכות להתוות את המדיניות הפיסקאלית בישראל.

גבאי: "בכל משטר מס מערבי, מי שקובע את הנורמה הפיסקאלית זאת רשות המסים. לצערי, רוב הנורמות הפיסקאליות, לפחות בשנים האחרונות, לא נקבעות על-ידי רשות המסים. לעובדי הרשות יש את הבינה, הידע והראייה של כל מארג המיסוי, כמו גם את הקוהרנטיות של אותה חקיקה בתוך כל דיני המס. אבל מי שקובע את מדיניות המס זה מה שנקרא 'נערי האוצר', אגף התקציבים בעיקר. אמרתי את זה בכל פורום, כולל בהנהלה שלי, ואף אחד לא הקשיב".

כדוגמה לכך מביא גבאי את הרפורמה במיסוי מקרקעין, תיקון 71, הידוע כ"תוכנית הפטישים" של שר האוצר יובל שטייניץ. לדבריו, "מזל שזה נעצר בכנסת על-ידי ועדת הכספים. זה שטח הפעולה שלי. הייתי אחראי על משרדי מסמ"ק, ופתאום אני מוצא את עצמי בשלבים של 'הצעת מחליטים', כשמישהו אחר כבר החליט בשבילנו. שאלתי מי החליט? אמרו לי 'אילצו אותנו מאגף התקציבים'".

- הרושם הוא שנתניהו ושטייניץ מתווים את המדיניות, ולא הפקידים תחתם.

"זה רושם לא נכון. נתניהו ושטייניץ מציגים איזושהי בעיה בהכנסות המדינה שצריך לתת לה פתרונות. בדרך-כלל הפתרונות הולכים לכיוון הפיסקאלי, אבל מי שהולך לשטח המיסוי זה לא רשות המסים או נתניהו ושטייניץ, אלא האנשים שיושבים שם מסביב לשר האוצר וקובעים מדיניות.

"אני חושב שזה לא בא משר האוצר ומנתניהו. זה בא מאותם אנשים שחושבים שהם צריכים לשלוט בכל תחום, והם מנחיתים עלינו דברים שהם לא ראויים. וכך אנחנו מוצאים עוד טלאי בדיני המס, ועוד פעם יש לנו עוד איזה פרצה בדיני המס, כי הם לא ראו את התמונה הכוללת ואיך אותה חקיקת מס ספציפית נכנסת למארג הכולל של המיסוי הפיסקאלי. אסור שזה יקרה".

ממשרד האוצר נמסר כי "הדברים אינם ראויים לתגובה"; אך מרשות המסים נמסר בתגובה כי "בניגוד לדבריו של גבאי, בשנה אחרונה מתקיים שיתוף-פעולה מלא בעבודה של הרשות עם אגף התקציבים, כל זאת במאמץ משותף לקידום היעדים של משרד האוצר".

טרם שהוכרזה פתיחת "עונת הבחירות", התווה האוצר מדיניות מס חדשה עם הטלת חבילת גזירות מס שנועדו לסייע בסגירת הגירעון, לרבות העלאת המע"מ ב-1% החל ב-1 בספטמבר; ריווח מדרגות המס הרביעית והחמישית; העלאת מס המעסיקים; הטלת מס "עשירים" (מס יסף של 2%) על הכנסה של מעל 800 אלף שקל ועוד.

על כך ששטייניץ ונתניהו הלהיבו את הציבור קודם לכן עם אמירות שהפחתות מסים טובות

למשק ומעודדות צמיחה, ובסוף העלו את המס, אומר גבאי: "נכון, מדיניות המס נראית מזגזגת, אבל צריך להבין שהיא נקבעת בהתאם לצורכי החברה. הממשלה מתקצבת את כל פעולותיה ומטפלת בכשלי שוק, בחינוך, בצבא, בביטחון וכו', והכול מכספי המסים. כאשר יש חוסר בקופה זה נכון לחזק את גביית מס. לא סוגרים גירעון באמצעות העלאת מס, אבל כן צריך לגבות יותר כסף כדי לכסות את הגירעון - חד וחלק".

"גם אני קונה קוטג'"

- במחאת קיץ 2011 אחת הטענות הייתה שנטל המס בישראל כבד מדי. אתה מסכים?

"בהחלט כן. נטל המס בישראל כבד מאוד. גם אני אזרח שמשלם מס, ואני ער לעניין של 'כמה נשאר לי מכל שקל שאני מרוויח'. אני יודע שככל שאתה עובד יותר קשה, אתה גם משלם יותר.

"הביקורת על נטל המס במקומה. גם אני הולך לקנות קוטג', וגם לי זה מפריע, ואני יודע גם מה אחוז המס מאותו ליטר דלק שאני ממלא, כי אני אחראי על יחידת הדלק. אבל דאגתי לנתק את העבודה מהטענות הללו שיש לי. בכל מקרה, לא תמיד יש לממשלה ברירה, והיא חייבת להטיל עוד גזירות".

- אולי אפשר היה לחשוב על פתרונות אחרים. למשל, לא להעלות את המע"מ?

"איך? ומאיפה למלא את החור בתקציב? אולי יכולנו לחשוב על דברים אחרים, שינויי מס אחרים, לו הבעיה הייתה מונחת לפתחי. למשל, אפשר היה לחשוב גם על מע"מ דיפרנציאלי. זה מתחבר לתורה שלמה של ראייה חברתית.

"לדוגמה, הייתי קובע שמוצרי מותרות, מוצרי יוקרה, ישאו בעול יותר מאשר מוצרים אחרים. אבל מה לעשות שהרבה מהדברים האלה לא הונחו לפתחם של עובדי רשות המסים, אלא הוחלט מה שהוחלט וברשות רק מבצעים. בקיצור, זה לא טוב".

- העמדה המוצהרת של רשות המסים היא נגד מע"מ דיפרנציאלי.

"נכון. אבל מי אומר שאני מייצג את עמדת רשות המסים? מותר לי גם לבקר".

צעד נוסף שהממשלה קידמה לצורך סגירת הבור בתקציב היה הצעת חוק "הרווחים הכלואים", שאושרה לאחרונה בוועדת הכספים לקריאה שנייה ושלישית. החוק יאפשר לחברות בינלאומיות לעשות שימוש בכספי רווחים שהן צברו ושעד היום היו מנועות מלהוציאם להשקעות בחו"ל, תמורת תשלום שיעורי מס מופחתים והתחייבות להשקיע עד 50% מהרווחים בארץ.

- את ההצדקה להטבה סיפקו שטייניץ ודורון ארבל, כאשר אמרו שמדובר במס שלא היה נגבא כלל, אלמלא ההטבה הייתה ניתנת.

גבאי כמעט לא יכול לעצור את הגיחוך נוכח הרציונל הזה. "אני חושב שזו נחמה של טיפשים לומר שאם לא ניתן את ההטבה לא נראה בכלל את המס. אפשר להמתין בסבלנות ולקבל את כל המס כשהחברות ישתמשו בכסף מתישהו בעתיד. במקביל, אפשר ליזום צעדים עונשיים נגד חברות שיפרו את האיסור שהוטל עליהן שלא להוציא את הרווחים החוצה מהמדינה.

"זה גם משדר מסר מאוד שלילי לנישום הישראלי, שלא זוכה להטבות כאלה. זה עובר לקריאה שנייה ושלישית כאילו זה מעשה עשוי. אפילו שהוא עשוי, אני חושב שזה לא היה נכון וזה לא מקצועי".

- עכשיו, משהכנסת פוזרה, החוק לא יעבור לקריאה שנייה ושלישית, לפחות עד כינונה של ממשלה חדשה.

"מצוין. מלאכתם של צדיקים נעשית בידי אחרים".

- יש מי שטוען שגזירות המס על הציבור וההטבות למגזרים נבחרים יגבירו את העלמות המס.

"אני לא מכיר מחקר אמפירי שהוכיח שככל שנפחית את שיעור המס, ככה ההעלמות יפחתו. אנחנו עם שלא אוהב לשלם מסים, ולכן בכל רמת מס יימצאו עדיין מעלימי מס ורמאים. אם מישהו אומר שככל שיוטלו יותר גזירות, ככה יעלימו יותר - שיוכיח.

"אצלנו תופעת העלמות המס היא תופעה רחבה. אנחנו לא אוהבים לשלם מס. אולי זה בגלל נטל המס המאוד כבד, אז אנשים מרגישים שזה לא כל-כך גרוע להעלים מס, אבל זו לא הצדקה. אם נפחית את נטל המס, והפחתנו את נטל המס לתקופה מסוימת על חברות ויחידים, אז היו פחות העלמות? האם חטיבת החקירות שבתה אז מעבודה? ממש לא".

מרשות המסים נמסר בתגובה: "ככלל, יש להצר על כך שיש מבין העוזבים את הרשות, הבוחרים לקדם את עצמם סמוך לעזיבתם, תוך השמעת עמדות שלא מצאו לנכון להשמיע במהלך כהונתם.

"יתרה מזאת, בתוקף תפקידו ב-3 השנים האחרונות ואף בתפקידו הקודמים, היה חיים גבאי מופקד על תחום השומה. אילו סבר כי יש לפעול נגד החברות ולהוציא להן שומות או לנקוט נגדן "צעדים עונשיים", כדבריו, מדוע לא פעל כך?

"לגופו של עניין, עמדתה של רשות המסים בסוגיה הובעה בהרחבה בכנסת, ולאחר שהתקיים דיון ציבורי מעמיק ונרחב החליט המחוקק לקבל את עמדת הרשות, והצעת החוק אושרה בקריאה ראשונה בכנסת וכן בוועדת הכספים.

"עמדת משרד האוצר והרשות היא שלא ניתן היה לגבות את המס בדרך אחרת. המתנה של שנים ארוכות לתשלום המס שוחקת את בסיס המס המשולם לבסוף ללא ריבית והצמדה. ברור כי המס הנוסף שייגבה ישמש לרווחת כלל הציבור".

"הספורט הלאומי שלנו הוא להעלים"

בעיצומם של החגים התראיין מנהל רשות המסים, דרון ארבל, באחד העיתונים הכלכליים והתייחס למלחמה נגד הכלכלה השחורה בישראל. בין היתר העריך ארבל כי הפעילות הכלכלית השחורה במשק מסתכמת ב-40 מיליארד שקל בשנה.

גבאי, שעשה את הדוקטורט שלו על ההון השחור בישראל, לא מתלהב מההערכות הללו, וגם לא מהסס לשלוח עקיצה לעבר מי שהיה ה"בוס" שלו עד לפני שבועיים. "כל פעם שאני שומע על מספר שחזק בעיתון בנוגע לסכום ההון השחור שמתגלגל בשוק, אני מופתע מחדש. מה זה הלוטו הזה, של כל מספר זוכה? אם יודעים מה המספר אז יודעים גם מאיפה הוא בא, ואם יודעים מאיפה הוא בא, למה לא הולכים ולוקחים אותו, למה לא גובים אותו? צריך למגר את התופעה בלי לזרוק מספרים לאוויר".

- מה הפתרון למיגור התופעה?

גבאי: "צריך להגביר את פעולת יחידות החקירות ברשות המסים. בתחום האזרחי ברשות כל יחידה משרדית במס הכנסה מעסיקה בסביבות 100 עובדים, אבל יחידות החקירות מונות לא יותר מ-50 עובדים. למה? אם היינו 300 איש היינו ממגרים יותר את התופעות של ההון השחור. אם נסיף כמה מאות עובדים לרשות המסים, זה יתבטא בהרבה מיליארדים נוספים של גבייה ושל מלחמה בהון השחור. וכל זה בעלות מינימלית. עובד ברשות המסים בדרגת מפקח עולה 200 אלף שקל, ומביא בסביבות 2 מיליון שקל בשנה".

גבאי מוסיף כי במצב הנוכחי האזרחים במדינה לא פוחדים להעלים מס ולנהל כלכלה פיראטית מחוץ לכלכלה הלגיטימית. "זה לא סוד שרק אחוזים בודדים של תיקים נבדקים בשנה על-ידי רשות המסים. 2.4% מהתיקים מטופלים בתחום של העצמאים, ו-1.94% בניכויים. זה גרוע. וזה בתחום האזרחי. בפלילי זה יותר גרוע.

"ההישג שהיה לאחרונה לרשות בעניין של גיוס 700 עובדים הוא הישג טוב, אבל הוא עדיין טיפה בים. בשטחים שמוכרים לי, החקירות והענישה הפלילית, כוח-האדם לוקה בחסר, וזה עוד

לפני שדיברתי על הענישה שאינה מרתיעה כלל".

- צריך להחמיר בענישה?

"בוודאי. צריך לחזור ל-3 המרכיבים של הענישה - חומרה, ודאות ומהירות. ככל שנעניש מהר יותר, נמגר יותר את התופעה. ככל שיהיה ודאי לנישום שיגיעו אליו, הוא יפחד יותר. אבל כשמטפלים בפחות מ-3% מהתיקים, אז אנשים חושבים 'לא יגיעו אליי'. ובפלילי המצב יותר גרוע. הבעיה היא כלל-חברתית מעבר לספורט הלאומי שלנו להעלים. לכן הייתי מגביר גם את הענישה וגם מגדיל את כוח-האדם שעומד לטובת העניין".

- אתה מציע ללכת לכיוון הענישה המחמירה כמו בארה"ב, שהאזרחים יפחדו פחד מוות מרשות המסים?

"חד-משמעי. אני לא רוצה שיפחדו פחד מוות, אבל שכל נישום שמעלים מס יידע מה מחכה לו. יש בחוק גם עונש מאסר, אבל עד לאחרונה בתי המשפט לא היו משתמשים בו. דיני המס קובעים עונשי מקסימום, אבל הם לא קובעים עונשי מינימום. אולי כדאי שנכבול גם את שיקול-הדעת השיפוטי במקרים מסוימים ונחייב עונשי מינימום. זה יגרום להרתעת העבריינים".